Troverdig om krigens urettferdighet

Mads Gilbert

Natt i Gaza

189 s, ill. Oslo: Kagge Forlag, 2014.

Pris NOK 399

ISBN 978-82-489-1606-2

Tenk deg 51 dagers sammenhengende bombing av 1,7 millioner innbyggere innesperret på et areal mindre enn Oslo kommune, med mer enn 11 000 skadede og 2 000 drepte. Gaza sommeren 2014 var slik. Når ordet Gaza nevnes, er det stor sannsynlighet for at man assosierer ordene bombing, blokade og Mads Gilbert. Få har med så stor innlevelse og engasjement klart å dokumentere de lidelsene krigene i Gaza har påført sivilbefolkningen som vår legekollega Gilbert. Ingen skal heller være i tvil om at han har tatt stilling i konflikten og at hensikten med denne boken og mye av hans øvrige engasjement, er å fortelle om de helsemessige konsekvensene av både krigen forrige sommer og Israels blokade og håndtering av palestinerne og de okkuperte områdene.

Det er lett å enes med forfatteren i at «Medisinen skal være et fredfullt våpen mot undertrykking og urett». Mange leger har gjennom historien gjort det samme, men få klarer å gjøre dette like effektivt og kraftfullt som Mads Gilbert. Han har en sjelden formuleringsevne for å få frem sitt budskap. Dette irriterer nok mange av hans meningsmotstandere, ikke minst fordi han med en tilsynelatende utømmelig energi, kombinert med ungdommelig fremtoning og karismatisk kraft, helt siden 1981 har fremmet sitt budskap om hvordan sivile må betale prisen i Palestina-konflikten.

I motsetning til nøkterne beskrivelser i vitenskapelige publikasjoner fra krigssoner er dette en personlig og dramatisk fortelling om forfatterens reise og opplevelser fra dagliglivet på Shifa-sykehuset sist sommer. Beretningen er lagt opp med korte kapitler fra de 15 døgnene Gilbert var i Gaza. Dette fungerer godt, selv om det til tider kanskje bikker litt over med formuleringer som «Ambulansenes sirener uler sin kollektive, dissonante klagesang».

I tillegg til de personlige tekstene er det også en rekke offisielle faktaopplysninger. Sist diskuteres metoden, og familie, kolleger og hjelpere takkes. Mange forfattere glemmer dette, men ikke Gilbert.

Fotografering av pasienter i behandlingssituasjoner er et følsomt tema, jf. de strenge reglene som gjelder her hjemme. At sykehusledelsen og helseministeriet i Gaza støtter alle midler for å få ut budskapet er ikke underlig. Vi ville ønsket det samme. Hensikten er jo å dokumentere de menneskelige lidelsene, og da er det nødvendig å ta nærbilder av mennesker i en nødsituasjon. De mange bildene taler således nesten for seg selv, gjør boken spennende og er nesten like viktige som teksten.

Boken er rimelig, og når det for hver bok som selges, går 20 kroner til et sårt tiltrent proteseverksted på Gaza-stripen, er det nok en grunn til å kjøpe den.

Sivile betaler prisen for krigens grusomheter, noe som gjør boken høyst aktuell. Dessverre.

Guttorm Brattebø

Avdelingsoverlege, Akuttmedisinsk avdeling KSK
Haukeland universitetssykehus

Skaket

Freja Ulvestad Kärki, Lars Weisæth, red.

Fra sjokk til mestring

Norges respons på et nasjonalt traume.

252 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2014.

Pris NOK 369

ISBN 978-82-05-47650-9

Den foreliggende boken er en paperback uten illustrasjoner. Den er redigert av en psykolog og en psykiater med bidrag fra fem andre fagpersoner og et foreldrepar. Målgruppen er nåværende og fremtidige aktører og profesjonelle i ulike fag – og hele sivilsamfunnet for øvrig – med en intensjon om å gjøre en tragedie til stoff for refleksjon og læring. Forfatterne vil bidra til å transformere en nasjonal katastrofe, en utenkelig kollektiv erfaring, til fremtidsrettet erkjennelse. Når det utenkelige kunne skje, kan det skje igjen. Det er utgangspunktet.

Hvordan kan man forberede seg på noe som er så ubegripelig i sin natur? Svaret på et slikt spørsmål må nødvendigvis være sammensatt i en type veiledning eller plan som både er generell med henblikk på hva som muligens kan skje, og spesifikk med tanke på hvordan yrkesgrupper og samfunnsinstitusjoner bør bidra eller forholde seg når en katastrofe plutselig slår inn i dagliglivet.

Planen og veiledningen som omtales, retter seg mot profesjonelle i fag med terapeutisk kompetanse, slik som psykologer, psykiatere og sosialarbeidere, som har mandat til å bistå mennesker som er blitt overveldet, og som føler seg avmektige. I det her omtalte tilfellet, massemordet og terroranslaget på det politiske Norge 22. juli 2011, angår det fagpersoner både på kommunalt nivå – alle norske kommuner var berørt – og på nivået av bedriftshelsetjenesten som hadde omsorgsansvar for de ansatte i regjeringsskvartalet. På begge nivåene finnes så vel kompetanse som et mandat til å yte psykososial støtte og hjelp, men rammene og ressursene er noe ulike. Derfor presenterer forfatterne modeller som kan brukes i disse sektorene eller institusjonene. I tillegg omtales både samlende og støttende tiltak på nasjonalt nivå og fylkesnivå fordi hele nasjonen var berørt.

I kapitlene hvor man konkretiserer hva som ble gjort, og hva som var nyttig, omtales de ulike aspektene i en krise av stort omfang der det fantes flere titalls dødsofre, flere hundre såkalt rammede – altså de som var direkte involvert i terrorhandlingen – og enda flere såkalt berørte, med andre ord: etterlatte av de døde, pårørende av både døde og terroriserte og frivillige redningspersoner.

En kollektiv krise kaller på psykologisk førstehjelp og en massiv innsats fra mange grupper for å lege og lindre og lette både sår og sorg. Slikt arbeid krever god ledelse, sømløs kommunikasjon, langsiktig oppfølging og målbevisste tiltak preget av håpet om at alle de som er blitt skaket, skal gjenvinne troen på livet og tilliten til menneskene – helt sentrale forutsetninger for helse. Dette arbeidet er ikke avsluttet.

Anna Luise Kirkengen

Professor, Allmennmedisinsk forskningsenhet
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet